Деңгээлдик билим берүү технологиялары

Рысбаев Сулайман Казыбаевич –

педагогика илимдеринин доктору, башкы илимий кызматкер, Кыргыз билим берүү академиясынын башкы илимий кызматкери

Мугалим сабакка даярданууда төмөндөгүдөй үч маанилүү суроого жооп издейт:

1. Менин бүгүнкү сабагым окуучуларга эмнеге керек?
2. Менин бүгүнкү сабагымдан окуучу эмнени алат?
3. Мен окуучуларды кантип машыктырам?

Ар бир тажрыйбалуу мугалим сабактарында төмөнкүдөй ырааттуу иштерди аткарат

1. Жаңы теманын негизги идеясын таап, ага ылайык жаңы маалыматтарды жеткиликтүү берет;
2. Жаңы маалыматты практикада колдонуунун ыгын түшүнтүп, ага окуучуну машыктырат;
3. Баланын акыл сезимин, ой туюмдарын сынап, проблемалуу жагдай түзүп, сынчыл ойломун ойготуп, проблемаларды чечүүгө үйрөтөт, ага машыктырат;
4. Окуучуларынын арасынан зиректерин таап, алардын чыгармачылыгын ойготуп, аны өнүктүрүүгө жол көрсөтөт.

Проблемалуу окутуунун (Джон Дьюи, 1859—1952) белгилери

мугалим тарабынан проблема

луу кырдаал түзүлөт

проблемалуу милдетти чечүү тапшырмасы коюлат

коюлган тапшырманы же милдетти

аң-сезимдүү түрдө ой жүгүртүү менен чечүүнүн жолдору уюштурулат

окуучу өзүнө жаңылыкты табуусу т.а. жаңы билимге ээ болуусу ишке ашырылат.

Сабактагы ишмердик мамиленин белгилери кандай?

предметтин мазмунун билүү

ой жүгүртүү менен проблемалуу маселени чечүү жана аны ишке ашыруу

предметтин мазмунун өздөштүрүүнүн жана аны практикада колдонуунун ыкмалары менен жолдорун билүү

алдыдагы чечилүүчү маселенин максат-милдетин туура түшүнүү

окуу милдеттерин окуучунун өз алдынчалуу мамилесин калыптандырууга көңүл бөлүү

чындыкка жетүү жолун окуучу буга чейинки билимине таянып өзү чыгармачылык менен табуусу

Чыгармачылыктын денгээлдери кандай?

Бүгүнкү күндө предметтик стандарттарда **өздөштүрүүнүн үч деңгээли:** репродуктивдик, продуктивдик жана креативдик деңгээлдери белгиленген.

Блумдун таксономиясында 6 деңгээл белгилүү: билим, түшүнүк, колдонуу, анализ, синтез жана баалоо. Булар окуучунун билим алуусунун жана жаңылыкка жетүүсүнүн деңгээлдери болуп саналат.

Биздин практикабызда билимди текшерүүнүн төрт деңгээли эске алынат

Маалымат ты билүү денгээли	**Билге-нин практи када колдонуу деңгээли**	**Проблема лык жагдайды чечүү деңгээли**	**Чыгарма чыл мамиле деңгээли…**

үйрөнгөнүн кайталап айтып бере алуу;

үйрөнгөнүн баяндап айтып бере алуу;

үйрөнгөнүн жаттап айтып бере алуу;

үйрөнгөнүн сүрөттөп айтып бере алуу;

эсте сактаганын айтып бере алуу;

көркөм окуп бере алуу;

көркөм айтып бере алуу;

окуу техникасын туура сактоо;

жазуу жүзүндө жооп бере алуу;

оозеки түрдө жоороп бере алуу.

1-деңгээл

Маалыматтык билим деңгээлинин критерийлери

Маалыматтык деңгээлге мүнөздүү мисал

- ***1.Кыргыз тилинен:***

  Тексттин эң кичине бирдиги кайсы?
- **а) тексттин эң кичине бирдиги – сүйлөм;**
- б) тексттин эң кичине бирдиги – абзац;
- в) тексттин эң кичине бирдиги – микротема;
- г) тексттин эң кичине бирдиги – сөз.
- ***2.Кыргыз адабиятынан:***

  Бул саптар кайсы чыгармадан жана кимдин ыры?

  «Түбөлүк чечилбеген улуу талаш:

  Канткенде адам уулу адам болот?»
- а) «Кылым карытар бир күн», Абуталиптин;
- **б) «Фудзиямадагы кадыр түн», Сабырдын:**
- в) «Деңиз бойлой жорткон Ала-Дөбөт», Органдын ыры;
- г) «Биринчи мугалим», Дүйшөндүн ыры.

2-деңгээл

Билимди практикада колдонуу деңгээ-линин критерийлери

– эрежени практикада далилдей алуу;
– үйрөнгөнүн практикада колдоно алуу;
– үйрөнгөнүн практика жүзүндө түшүндүрө алуу;
– сөз маанисин талдап түшүндүрө алуу;
– фактыларды талдап далилдей алуу;
– түшүнүктү мисал менен талдап бере алуу;
– түшүнүктү мисал менен далилдей алуу;
– түшүнүктү мүнөздөп, далилдеп бере алуу ж.б.

2-деңгээл:
КОЛДОНУУ деңгээлине мисал

- **Үзүндүдөгү көп чекиттердин ордуна кайсы сөз туура келерин белгилеп, текстти толуктап түшүндүр.**

«Алтын менен …,
Широөсүнөн бүткөндөй,
Асман менен …,
Тиреөсүнөн бүткөндөй,
Айың менен …,
Бир өзүнөн бүткөндөй» («Манас»)

- **а) күмүштүн, тооңдун, жылдыздын;**
- **б) каухардын, жылдыздын, күнүңдүн;**
- **в) күмүштүн, жериңдин; күнүңдүн;**
- **г) күмүштүн, жылдыздын, күнүңдүн.**

3-деңгээл

Проблеманы чечүү деңгээлинин критерийлери

- - проблемалуу жагдай түзө алуу;
- -түзүлгөн проблемалуу жагдайды чече алуу;
- - проблемалуу милдеттерди коё билүү;
- -проблемалуу милдеттерди аткара алуу;
- - проблемалуу айтылган ойду далилдей алуу;
- – түшүнүктөрдү анализдеп, талдай алуу;
- – далилдерди салыштырып себептерин иликтей алуу;
- – түшүнүктөрдү синтездеп, натыйжага ээ боло алуу;
- – түшүнүктү жалпылап, жыйынтыкка келе алуу ж.б.

3-деңгээл:
Проблемалык деңгээлдеги суроо-тапшырмалардын мүнөзү

Ч.Айтматовдун «Атадан калган туяк» аңгемесинде балага апасы Жээнкүл мындай деп айтат: «Тынч отур, тигиногу-сенин атаң…!» Апасы уулуна эмне үчүн ушинтип айтты?

- а) Элге тынчтык бербей, ээнбаштык кылгандыгы жана кинодогу баатыр солдатты тынч отуруп көрүүсү үчүн;
- б) Атасы кинодо баатыр жоокердин ролун аткарып жаткандыгын билсин үчүн;
- **в) Кинодогу баатырдык менен курман болгон солдатты көрүп, бала атасынын кандай эр жүрөк экендигин элестетсин үчүн;**
- г) Атасы согушта өлгөндүгүн угузуш үчүн.

4-деңгээл

Чыгармачыл деңгээлдин критерийлери

- **– ишмердик мамилесин текшерүү жана баалоо үчүн суроолор жана тапшырмалар менен иштей алуу;**
- **– каармандын андан аркы тагдыры тууралуу ой жүгүртүүсүн билүүчү проблемалык ой жүгүртүү үчүн суроолор жана тапшырмаларды аткара алуу;**
- **– предмет аралык байланышты ишке ашыруу үчүн суроолор жана тапшырмаларга жооп бере алуу;**
- **– чыгармачылык менен иштөө үчүн суроолор жана тапшырмаларды аткара алуу;**
- **– жеке көз карашын билдирүү жана аны далилдөө үчүн суроолор жана тапшырмалар ды аткара алуу;**
- **– жеке мамилесин билдирүү жана аны далилдөө үчүн суроолор жана тапшырмалар менен иштей алуу ж.б.**

4-деңгээл

Бир чыгарманын негизиндеги 4 деңгээлдин белгилери

- **Ч.Айтматовдун «Биринчи мугалим» повести боюнча**:

(1-деңгээл: маалымат) «Мен начар мугалиммин. Бирок менден башка мугалим жок да…» (суроо: Кайсы жазуучунун чыгармасындагы каармандын сөзүнөн алынды?)

- (2-деңгээл: колдонуу) Дүйшөн эмне үчүн: «Мен начар мугалиммин. Бирок менден башка мугалим жок да…» деп айтты? Ошол эпизодду чыгарманын мисалында талда.
- (3-деңгээл: проблема) Дүйшөндүн тилегин караңгы айыл эли түшүнгөн жок. Ал тургай, аны өлтүрүп коё жаздашты. Ал эски сарайдын бир бурчун оңдоп, мектеп салды. Автор муну менен эмнени тайтып отурат?
- (4-деңгээл: чыгармачылык) «Кыргыз баласынын өмүрүнө караңгыда жарык чачкан шам» (Дүйшөндүн образын чагылдырып, портреттик дилбаян жазуу)

- **Кыргыз тилинен: байланыштуу кеп**

- 1.**(1-деңгээл: маалымат)** Табиятты, адам келбетинин көрүнүшүн сүрөттөө кептин түрлөрүнүн кайсынысына тиешелүү?
- 2.**(2-деңгээл: колдонуу)** Сүрөттөө кеби колдонулган тилдик каражаттарына караганда сөз түркүмүнүн кайсы түрү менен байланышат? Мисал менен түшүндүр.
- 3. **(3-деңгээл: проблема)** Көркөм чыгармаларда табиятты сүрөттөө кандай максатта болушу жана ал кандай максаттарда өзгөрүшү мүмкүн?
- 4. **(4-деңгээл: чыгармачылык)** «Биздин айылдын көрүнүшү» деген темада чакан дилбаян жазып, андагы сүрөттөөнүн көрүнүшүн сын атооч сөз түркүмү менен байланышта талдап түшүндүрүү.

Бир теманын негизиндеги 4 деңгээлдин белгилери

Деңгээлдик ыкманын максаты эмнеде?

- окуучулардын билим деңгээлин татыктуу (реалдуу, обьективдүү) аныктоо
- окуучунун билимин деңгээлден деңгээлге көтөрүү;
- ар бир бала өз деңгээлин билет да, эми андан өйдө, улам жогорку деңгээлге көтөрүлүүгө аракет жасайт;
- балдарга өнүгүүгө стимул түзүлөт.

ФОРМАТИВДИК БИЛИМ БЕРҮҮДӨ ОКУУЧУЛАРДЫН БИЛИМИН БААЛООДОГУ 3 ПРИНЦИП

1. Маалыматтын негизгисин бөлүп алуу принциби;

2. Окуучунун өз тажрыйбасын жаратуу жана ага таянып иштөө принциби;

3. Окуучуну баалоо жана өзүн өзү баалоо принциби.

Окуучунун чыгармачыл-ишмер аракетинин жалпы ырааттуулугу кандай болот?

- билүүсүз- колдоно албайт;
- колдонуусуз -ой жүгүртүү жолбойт;
- ой жүгүртүүсүз- проблеманы чече албайт;
- проблема чече албаса- ишмерлик болбойт;
- ишмердиксиз - чыгармачылык болбойт;
- чыгармачылыксыз- жаңылык жаралбайт;
- жаңылыксыз- ачылыш болбойт;
- ачылышсыз- өсүш болбойт.

Көңүл бурганыңыздарга рахмат!